

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 5 - Number: 15, p. 47-63, Spring 2021

Dede Korkut'un Yeni Nüshası Üzerine Hazırlanan Yayınlar ve 13. Boyun Okuma Karşılaştırması

Publications on Dede Korkut's New Copy and Reading Comparison of the 13th Story

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.735754>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
11.05.2020

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
04.02.2021

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.03.2021

Asya Studies

Öğrt. İbrahim Gülser
MEB, Türk Dili ve Edebiyatı
Öğretmeni / Niğde Ömer
Halisdemir Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek
Lisans Öğrencisi
ibrahimglrs@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-4783-9914>

Öz

Türk halkının, Türk dili ve edebiyatının değerli eserleri vardır. Bunlardan biri de hiç şüphesiz ki Dede Korkut Kitabı'dır. Bu nedenle üzerine sayısız bilimsel araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Son bir yıl içerisinde ise Türk kültürü, edebiyatı ve dili açısından eşsiz bir hazine olan bu eser ve Dede Korkut araştırmaları adına heyecan verici gelişmeler yaşanmıştır. Dede Korkut'un bilinen Dresden ve Vatikan nüshalarına bir yenisi eklenmiştir. Nüsha, İran'ın Türkmen Sahra bölgesinde yazma eserlere meraklı Veli Muhammed Hoca isimli bir mühendis tarafından bulunmuştur. Bu nüshanın bulunuşu, içerisinde yeni soylamalar ve yeni bir hikâye/boy barındırması açısından Türkoloji adına çok önemi bir gelişmedir.

Bu çalışmadaki amacımız ise yayınlarda *Türkmen Sahra, Günbet, Türkistan/Türkmen Sahra* gibi isimlerle tanıtılan, Türkoloji alanında büyük yankı uyandıran yeni nüsha üzerine yapılmış olan ilk yayınlardaki okuma farklılıklarına dikkat çekmek ve bu alandaki araştırmalara katkı sağlamaktır. Ayrıca çalışmada, ilk bilimsel tanıtımından bu yana geçen sürede; yayın hakkının kimde olduğu, bulunuş hikâyesi, muhteviyatı ve özellikleri gibi yeni nüsha etrafında gelişen diğer konulara da değinilmiştir. Çalışmanın sonuna, nüsha hakkında kaynakçamız dışında kalan yayınlardan oluşan bir bibliyografya bölümü eklenmiştir. Bu çalışma; okuma farklılıkları üzerine düzeltme önerilerinde bulunma, doğru okumaları belirleme ve yeni okuma tavsiyeleri sunma gibi amaçlar içermez. Bu hususlar üzerinde, konunun uzmanı olan akademisyenler ilerleyen zamanlarda daha detaylı bilgiler vereceklerdir şüphesiz. Çalışmamız; okuma farklarına dikkat çekmek, ilk yayınlar hakkında genel bir perspektif oluşturmak ve yeni araştırmalara ilham vermek amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, 13. Boy, Yeni Nüsha, Türkmen Sahra, Günbet, Türkistan, Veli Muhammed Hoca, Karşılaştırma

Abstract

Turkish people, Turkish language and literature, have valuable works. One of them is undoubtedly the Dede Korkut Book. For this reason, numerous scientific researches have been made and continue to be done. In the last year, exciting developments took place in the name of this work, which is a unique treasure in terms of Turkish culture, literature and language, and in the name of Dede Korkut researches. A new one was added to the well-known Dresden and Vatican copies of Dede Korkut. The copy was found by an engineer named Veli Muhammed Hoca, who is keen on manuscripts in the Turkmen Sahara region of Iran. This copy is a very important development in the name of Turkology in terms of hosting new soy praise sections and a new story.

Our aim in this study is to draw attention to the differences in reading and contribute to the research from the first publications on the new copy, which were introduced in the publications with names such as Turkmen Sahra, Günbet, Turkistan / Turkmen Sahra. In addition, since the first scientific introduction; Other issues developing around the copy such as who has the right to publish, the story of discovery, content, and features will also be mentioned. At the end of the study, we will add a bibliography section about the copy, which is not included in our references. Our study; It does not include making suggestions for correction on reading differences, indicating the correct reader, and presenting recommendations. These issues require more experienced and elaborate work of experienced academicians who have proven their worth in the field. Our study; It was prepared to draw attention to reading differences, to create an overview of the first publications and to inspire new research.

Keywords: Dede Korkut, 13th story, New Copy, Turkmen Sahra, Günbet, Turkistan, Veli Muhammed Hodja, Comparison.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Gülser, İ. (2020). *Dede Korkut'un Yeni Nüshası Üzerine Hazırlanan Yayınlar ve 13. Boyun Okuma Karşılaştırması*. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(15), 47-63.

1. GİRİŞ

1.1. Dede Korkut Kitabı'nın Nüshaları

Genel kanı olarak 15. yy. sonlarında yazıya geçirildiği düşünülen Dede Korkut'un 2019 yılına kadar bilinen iki nüshası vardı. Bunlar, *Dresden* ve *Vatikan* yazma nüshalarıdır. Genellikle Dede Korkut araştırmaları da bu iki yazma nüshaya dayanmaktadır. Eserin Dresden Nüshası, *Dresden Krallık Kütüphanesi*'ndedir. *Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân* adıyla da anılır. *Henricus Orthobius Fleischer* tarafından bulunmuş ve kataloglanmış, 1815'te de *Heinrich Friedrich von Diez* tarafından kopya edilmiştir (Sertkaya, 2006: 8-9). Nüsha, *giriş/mukaddime* bölümü ve *12 hikâye* barındırır.

Vatikan nüshası, *Vatikan Kütüphanesi*'ndedir. *Hikâyet-i Oğuznâme-i Kazan Beg* ve *gayri* adını taşımaktadır. 1950'de *Ettore Rossi* tarafından bulunmuştur. Harekeli bir metindir. *Dresden*'e göre kötü ve eksik durumdadır. Müstensih hataları belirgindir. Bu nüsha ise muhteviyatında, *giriş/mukaddime* bölümü ve *6 hikâye* barındırır (Ergin, 2018: 66).

1.2. Dede Korkut'un Yeni Nüshasının Bulunuşu

Bayburt'ta 25-27 Nisan 2019 tarihleri arasında düzenlenen "*Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu*"nda ilk oturum konuşmacılarından Prof. Dr. Metin Ekici: "*Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*" adlı bildirisini sunmuştur. Ekici, Kazakistan Mangışlak'ta bulunduğu sırada karşılaştığı bir kişinin daha sonra kendisine 61 sayfalık bir el yazması PDF'si gönderdiğini, okuduğu zaman bunun Dede Korkut'un yeni bir boyunu da içeren farklı bir yazma olduğunu anladığını belirtir (Arıkoğlu, 2019: 24). Yeni nüsha bilim âlemine bu şekilde tanıtılmış oldu. Ekici ise yeni boya adını vermekle kalmıyor, aynı zamanda bu yeni nüshanın "*Türkistan Nüshası*" olarak anılmasını da istiyordu. Ancak daha sonra yayıma hazırladığı kitabının başlığında ve anlatımlarında yeni nüsha için "*Türkistan/Türkmen Sahra*" ibaresini kullandığını görüyoruz.

Bundan sonraki süreçte farklı iletişim ortamlarında eserin bulunuşu ile ilgili yankılar sürdü. Yeni nüshanın bulunuşu, nerde ve kimin elinde olduğu merak edilirken bir süre sonra eserin PDF kopyalarının sadece Metin Ekici'de olmadığı ortaya çıktı. Yazma eser meraklısı olan ve bu eserleri toplayan Veli Muhammed Hoca, Tahran'da bir sahaf dostuna daha önceden verdiği siparişler için gider. Bu sırada Kaçar Hanedanı soyundan geldiğini, elindeki nüshanın da Kaçar Devletinin kurucusu Ağa Muhammed Han Kaçar'ın kitaplığından yadigâr kaldığını dile getiren ve adının açıklanmasını istemeyen birinden nüshayı satın alır (Arıkoğlu, 2019: 26).¹ Veli Muhammed Hoca, eseri tanımlayamadığını sadece Türkçe olması nedeniyle aldığını da belirtir. Eserin PDF kopyalarını çıkarttırır. Yetkinliği olmadığı için değerini anlamak adına eseri çeşitli isimlere gönderir. Bunlardan birisi de Kazakistan'da bizzat karşılaştığı Ekici'dir. Ekici'nin yukarıda adı geçen bildirisinden sonra elinde kopya olan bu isimler, eserin ilk bilimsel yayını yapmak adına rekabete girerler. Veli Muhammed Hoca eseri aynı zamanda Prof. Dr. Yusuf Azmun'a ve doktora öğrencisi Shahrouz Aghatabai'ye de göndermiştir (Arıkoğlu, 2019:27). Tartışmalar ve bilgi karmaşası süredursun, bu sırada Veli Muhammed Hoca, *Avrasya Yazarlar Birliği*'nin kendisine vereceği ödül için Türkiye'ye geldiği sırada konuyla ilgili açıklamalarda bulunur. Özetle, eseri değerini anlamak için farklı kişilere gönderdiğini vurgular. TRT Avaz televizyonunda "*Kültür Sanat Avaz*"² programında, Avrasya Yazarlar Birliği başkanı Yakup Ömeroğlu'na yeni nüshanın bulunuş hikâyesini anlatır. Ayrıca Ömeroğlu, yaptığı bu röportajı "*Kardeş Kalemler*" dergisinde yayımlar (Arıkoğlu, 2019: 25). Sonuç olarak Ekici'nin ilk tanıtımından hemen sonra Metin Ekici, Yusuf Azmun ve Shahgoli ve arkadaşları Dede Korkut'un bu yeni nüshasını yayıma hazırlamışlardır. Söz konusu yayınlara ilerleyen bölümlerde değineceğiz.

1.3. Yeni Nüshanın Özellikleri

Nüshanın yayın çalışmalarını Ekici PDF kopyası üzerinden yapmıştır. Azmun'da ise bu konuda netlik bulunmasa da kitabının *Ön söz*'ünden nüshanın ilk başta PDF kopyasına ulaştığını anlıyoruz (Azmun, 2019: 8). Bu nedenle yazmanın boyutları, kâğıt yapısı ve diğer fiziksel özelliklerini kitap olarak basılan Ekici ve Azmun'un yayınlarında bulamıyoruz. Prof. Dr. M. Ekici kitabında dijital kopyadan bu özelliklerin verilmesini doğru bulmadığını özellikle belirtiyor olması (Ekici, 2019b: 20), Azmun'un da

¹ Prof. Dr. Ekrem Arıkoğlu kaynak olarak yararlandığımız makalesinde bu bölüme (Shahgoli vd. 2019: 150) olarak atıfta bulunmuştur.

² Program 8 Temmuz 2019'da yayımlanmıştır.

çalışmasını benzer şekilde yaptığı varsayımını güçlendiriyor. Fakat Shahgoli ve arkadaşlarının yayınında fiziksel özellikler net bir şekilde sunuluyor:

“DKK Günbet yazması, uç kenarları oldukça yıpranmış, yer yer aşırı oksitlenme ve lekelenme izleri taşıyan ince, kaliteli ve koyu sarı renkli 236x146 mm ölçülü 31 yapraktan oluşan bir kitaptır. Kâğıdın türü ve nerede ve tahmini ne zaman üretildiğinin anlaşılması ayrı bir araştırmayı istemektedir. Yazmanın çok katlı kartondan yapılmış olan kahverengi kapağının ölçüleri ise 245x155 milimetredir. Ön kapağın üst sağ köşesi yırtık olup, kapağın orta kısmında okunaksız bir damga yer almaktadır. İtinatsız bir biçimde ciltlenmiş olan yazmanın şiraze kısmına kırmızı bir kumaş parçası yapıştırılmıştır. Son yaprağın bir kısmı kapağın iç kısmına yapıştığı için tam olarak açılmaz durumdadır. Yaprakları birleştirmek için iki katlı mavi ipe atılan düzensiz dikişler kitabın görünümünü bozmuştur.” (Shahgoli, Yaghoobi, Aghatabai ve Behzad, 2019: 151).

Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere Shahgoli ve arkadaşları eseri bizzat görmüş ya da fotoğraflamış olabilirler.

Nüsha 31 varaktır.³ Varak numaralandırması, ilgili sayfanın 1b-1a şeklinde sistematize edilmesi şeklinde ortaya çıkar (Anameriç, 2016: 442). Aşağıda künyelerini vereceğimiz yayınlardan, Ekici ile Shahgoli ve arkadaşlarında da bu sistem küçük farklılıklarla kullanılır. Ancak Azmun'da sayfa ve satır numarası tercih edilmiştir.⁴ Nüshada sayfa numarası kullanılmamış, bunun yerine yazma eserlerin birçoğunda karşımıza çıkan *reddâde* tercih edilmiştir. Nüsha İran'da çok sık kullanılan *nesta'lik*⁵ hattıyla yazılmıştır. Nüshada *hâşiye*⁶ kısımları bulunmaktadır. Üstü kırmızı çizgi ile çizili olarak anlamının bilinmeyeceği düşünülen sözler açıklanmış, yorum ve düzeltmelere başvurulmuştur. Hâşiyeler hariç eserin esas bölümü her sayfada düzgün bir çerçeve içinde yer alır. Yazılar için siyah, bazı sayfalarda ise ara sözler için kırmızı mürekkep kullanılmıştır (Ekici, 2019b: 20). Bu hâşiyelerde *nesta'lik* ve *şikeste*⁷ hattı karıştırılmıştır (Azmun, 2019: 12). Nüshanın her bir sayfası genel olarak 14 satırdan oluşur ancak bazı sayfalarda 12, bazı sayfalardaysa 13 satır olduğu görülmekte; bazı satırların ise tek bir kelime ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Son sayfa ise 5 satır olup “*Hacilu'ya Allah rahmet eyesin*”⁸ duası ile biter ve çerçeve içinde kalacak şekilde Farsça üç beyit yer alır (Ekici, 2019b: 20). Bu nüsha da Dresden Nüshası gibi birkaç istisna hariç harekesiz bir metindir. Nüshada soylamalar ve boylama(lar)⁹ için ayırıcı bir başlık bulunmaz, sadece ayırımı göstermek adına küçük boşluklar mevcuttur. Eseri yazıya çeken kişi ve ne zaman yazıldığı ile ilgili net bilgi bulunmamaktadır. Geçmişte nüshayı okuyanlara ait hatıra notları mevcuttur. İncelediğimiz üç yayında da yazım hataları, diyalekt eğilimleri, metin içi kelimelerde ikili yazımlar kullanılması gibi mevzularda ortak kanı müstensihnin dikkatsizliğidir.¹⁰ Metnin dili meselesinde yayınlardaki ortak kanı Azerbaycan Türkçesi olduğu yönündedir. Özellikle Prof. Dr. Yusuf Azmun yayınında bunu on madde ile kanıtlama yolunu seçmiş. Prof. Dr. Metin Ekici ise alanı olmadığı için konuya fazla değinmemiş ancak Oğuz Türkçesi grubuna ait olan eserin Kıpçak grubundan pek çok kelime ile Azerbaycan ve Türkmen Türkçesi özellikleri barındırdığından bahsetmiştir. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun da nüshanın dört sayfalık fotoğrafından hareketle, metnin dilinin Güney Azerbaycan Türkçesi olduğu fikrine dair kanıtlar sunarak ilk kez ortaya koyan kişi olmuştur (Ercilasun, 2019b: 12-16).

Eserin içeriği ve özellikleri ile ilgili üç yayından tablo olarak aşağıdaki karşılaştırmayı verebiliriz. Daha detaylı içerik özellikleri ve muhteviyatı, ilgili yayınların metin kısmını okuyarak edinmek daha sağlıklı olacağı gibi adı geçen çalışmaların giriş bölümlerinde muhteviyatla ilgili öz anlatımlar da fayda sağlayabilir ve kendi düşüncelerimizle kıyas yapma imkânı sunabilir.

Tablo için bazı kısaltmalar şöyledir:

YN	: Yeni Nüsha.
Shahgoli VD.	: Shahgoli ve diğerleri.
B	: Boy/Boylama/Destan/Hikâye.

³Yazma eserlerde 1 varak (yaprak) 2 sayfadır.

⁴Örnek: [1]¹ Hağ ta'ālā...² Cebrā'ıl geldigetürdi...

⁵Ta'lik yazının okuma ve yazma güçlüklerinin, harf bünyelerinde görülen aşırı, girift ve karmaşık çizgilerin ortadan kaldırılıp nesih yazısı ile birleşmesinden doğan bir yazı çeşididir. İslamansiklopedisi (2019).

⁶Terim olarak hâşiye, “sayfa boşluklarına ilâve edilen açıklayıcı ve tamamlayıcı bilgileri içeren not” manasında olup hâmiş ve derkenar kelimeleriyle eş anlamlıdır. İslamansiklopedisi (2020).

⁷Nesta'lik yazının süratle ve kaideleri kırılarak yazılan şekli. İslamansiklopedisi (2019).

⁸Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklidir.

⁹Parantez içi çoğul ifade kullanılmasının sebebi Yusuf Azmun'un kitabında iki boylama olduğunu savunmasındandır.

¹⁰ Adı geçen üç yayının giriş bölümlerinde bu konu hakkında detaylı bilgi mevcuttur.

S : Soy/Soylama.
K : Kitap.
M : Makale.

Tablo 1: Yeni Nüsha Üzerine Hazırlanan Üç Yayında Bazı Özelliklerin Karşılaştırılması.

Çalışmanın Niteliği ve Hazırlayan	YN' da Kaç S Var	YN' da Kaç B Var	YN' da B' lara Verilen İsimler	YN' ya Verilen İsimler
Yusuf Azmun (K)	27	2	*Salur Kazan'ın Aras Suyı ile Kars Kal'asını Aldığı Boy ¹¹ *Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy	Türkmen Sahra Nüshası
Metin Ekici (K)	23	1	Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy	Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası
Shahgoli VD (M)	24	1	Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy	Günbet Yazması

1.4. Yeni Nüsha Üzerine Hazırlanan Yayınlar

- Ekici, Metin. (2019). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası-Soylamalar ve 13. Boy-Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Dede Korkut'un yeni nüshasına yukarıda değindiğimiz şekilde ulaşan Prof. Dr. Metin Ekici, Bayburt'taki tanıtıcı bildirisinden sonra Ötüken Neşriyat'tan "*Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası-Soylamalar ve 13. Boy-Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*" adlı kitabını eserin ilk çalışmalarından biri olarak Haziran 2019'da yayımladı. Kitabın kapak resmi Ressam Dr. Mehmet Sağ'a, kapak tasarımı ise Ceyhun Durmaz'a aittir. Kitap 219 sayfadır. *Ön söz, giriş, tıpkıbasım, sözlük ve dizin* olarak altı bölümden oluşur. Ön söz Ekici'ye aittir. Giriş bölümünde Dede Korkut'un mevcut nüshaları, yeni nüshanın genel özellikleri ve içeriği gibi başlıklar bulunmaktadır. Tıpkıbasım kısmı ise metinde kullanılan transkripsiyon işaretleri ile başmaktadır. Bu bölümde nüshanın tıpkıbasımı solda, Latinize edilmiş hâli ise hemen sağ tarafta bulunmaktadır. Nüshanın her bir sayfası için tıpkıbasım bölümünün tamamında bu yöntem uygulanmıştır. Böylece çeviriyi nüsha üzerinden takip etmek oldukça kolaylaşmıştır. Ekici, çerçeve dışı yazıları da dipnot olarak göstermiştir. Kırmızı mürekkepli kısımlar çeviride aynı şekilde kırmızı renkle gösterilmiştir. Kitabın Türkiye Türkçesine aktarım kısmında ise soylamaları rakamla, 13. boyu ise yukarıda adı geçen isimle başlıklandırmıştır. Kitap, 6 sayfalık bir sözlük ve 5 sayfalık bir dizin bölümüyle sona ermektedir. Baskısında beyaz yerine sarımtırak bir kâğıt kullanılmış; bölüm aralarında, başta ve sonda turuncu renkli figürlü parlak bir kâğıt kullanılmıştır. İçerik özellikleri ve eserin değeri meselesini ve değerlendirmesini okuyucuların, araştırmacıların kendilerinin belirleyeceği eser, tıpkıbasımla çeviriyi aynı anda görme imkânı sunmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır.

- Azmun, Yusuf. (2019). *Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması, Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası (Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım)*, İstanbul: Kutlu Yayınevi.

Yazar, nüshanın sahibi Veli Muhammed Hoca'nın kendisine bizzat gönderdiği ve kısa bir süre açmakta sorun yaşadığı PDF kopyayı açar açmaz yayın faaliyetine girişmiştir (Azmun, 2019: 6). Adı geçen eserin kapak tasarımı Cafer Uluç'a aittir. Salur Kazan'ı yedi başlı ejderhanın üstünde bağdaş kurarak elindeki kılıcı ejderhaya saplamış şekilde gösteren kapak resmi ise Ressam Şenol Soydan'ındır. 2019 Haziran baskılı olan eser Kutlu Yayınevi'nden çıkmıştır. Azmun'un eserini Prof. Dr. Timur Kocaoğlu ve Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya gözden geçirmiştir. Ayrıca Timur Kocaoğlu esere bir sunuş yazısı yazmıştır. Eser; *ön söz, giriş, kaynakça, transkripsiyonlu metin, Türkiye Türkçesi'ne aktarım, sözlükçe, tıpkıbasım ve Yusuf Azmun ile ilgili Timur Kocaoğlu ve Cengiz Aytmatov'un yazıları*'ndan oluşmaktadır.

¹¹ Yusuf Azmun çalışmasında iki adet boylama olduğunu savunur.

Kitabın ön söz bölümü Yusuf Azmun'a aittir. Azmun giriş bölümünde yeni nüsha ile ilgili tanıtıcı bilgilerden sonra nüshanın dilinin Azerbaycan Türkçesinin Tebriz ağzını yansıttığını belirtmiş, bunu on madde ile ispatlama yoluna gitmiştir. Devamında nüshanın içerik özelliklerine değinmiş, tespit ettiği 27 soylamayı son sözlerine göre listelemiş, Salur Kazan'ın ad almasına açıklık getiren 17. soylamayı göstermiş ve diğer iki yayından farklı olarak sadece 13. boy değil 14. boyun da var olduğunu savunmuştur. Bir önceki bölümde tabloda belirttiğimiz diğer yayınlarda olmayan boyu “*Salur Kazan'ın Aras Suyu ile Kars Kal'asını Aldığı Boy*” olarak adlandırmıştır. Transkripsiyonlu metin kısmında metnin Latin harflerine çevirisi sayfa ve satır numarasına göre yapılmıştır. Bu eserde orijinal metin ile çeviriyi aynı anda göremiyoruz. Türkiye Türkçesine aktarımdan sonra 15 sayfalık bir sözlük bölümü karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında tıpkıbasım verilmiş, Timur Kocaoğlu ve Cengiz Aytmatov'un Yusuf Azmun ile ilgili yazılarından sonra kitap son bulmuştur.

Eser hakkındaki değerlendirmeyi okuyuculara ve araştırmacıların inisiyatiflerine bırakacak olursak bu kitabı Prof. Dr. Timur Kocaoğlu ve Dede Korkut konusunda çalışmaları da bulunan Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya gibi isimlerin gözden geçirmesi ve düzeltmelerde bulunması ayırıcı bir özellik olarak görülmektedir.

- Shahgoli, N. K.; Yaghoobi, V.; Aghatabai, S. ve Behzad, S. (2019). “Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 16 (2): 147-379.

Yukarıda künyesi mevcut eser, makale olarak *Modern Türklük Araştırmaları* dergisinde yayımlanmıştır. Yazarlarının bilgisine değinecek olursak; Nasser Khaze Shahgoli (Nasir Şahgölü), Ankara Üniversitesi SBE ÇTLE ABD¹² doktora öğrencisi; Valiollah Yaghoobi (Veli Yakubi), SBE ÇTLE ABD doktora öğrencisi, Shahrouz Aghatabai (Şahrüz Ak Atabay), SBE ÇTLE ABD doktora öğrencisi; Sara Behzad ise doktor sıfatıyla karşımıza çıkmaktadır. Shahrouz Aghatabai yeni nüshayı aile dostları olarak belirttiği Veli Muhammed Hoca'dan PDF olarak 23 Aralık 2018 Pazar günü temin ettiğini, yukarıda adı geçen arkadaşlarının da ortak görüşleriyle yazmanın değerini anladığını ve sahibine telefon açıp çalışmak ve yayına hazırlamak istediklerini belirttiğini söylüyor. Daha sonra hocaları F. Sema Barutçu Özönder'e danışarak neşre hazırlamak için bu grubu oluşturuyorlar (Shahgoli vd., 2019:151).

Makale; giriş, metin, dizinler, diplomatik metin ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. Yazarlar, ön söz yerine yazdıkları yazıda eksiklikleri gidererek kitap biçiminde ayrı bir yayın yapacaklarını belirtmişlerdir. Giriş kısmında yazmanın bulunuşuna, özelliklerine, adına, yazmanın yazıya geçirilme süreçlerine, öteki yazmalarla ilişkisine, içerik ve dil özelliklerine, söz varlığına ayrıntılı şekilde değinmişlerdir. Metin kısmında transkripsiyonlu şekilde Latin harflerine aktarım yer almaktadır. Hâşiye kısımları dipnot yöntemiyle açıklanmıştır. Bu yayında da orijinal metin ile çeviriyi yan yana iki sayfada göremiyoruz. Bölümün sonunda metin dışında kalan sayfa kenarındaki yazıların aktarımı yapılmıştır. 65 sayfadan ibaret, -Ekici'ye göre daha kapsamlı- bir dizin bölümünden sonra diplomatik metin ve tıpkıbasım ile makale son bulmaktadır. Sonuç olarak makale nüsha sahibinin fotoğraflarıyla destekli, metnin yayın hakkının kendilerine ait olduğunu belirten kanıtlarla ve daha ayrıntılı bir dil incelemesi bölümü ile dikkat çekmektedir.

1.5. Yeni Nüshanın Adlandırılması Meselesi

Dede Korkut'un yeni nüshasında yayıncılar için nüshanın adını koyacak ipuçları mevcut değildir. Nüsha baştan eksiktir ve nüshanın içerisinde de ad koymaya vesile olacak bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle Shahgoli vd. kendi yayınında, filoloji çalışmaları ve el yazması araştırmaları geleneklerine uyduklarını belirterek nüshanın saklandığı şehrin adını baz alıp *Günbet Yazması* ismini uygun görürler (Shahgoli vd., 2019:155). Ekici, başlangıçta nüshanın Türk Dünyası'nın geneline ait olması ve nüshayı bularak kendisine gönderen kişinin yaşadığı coğrafyayı da göz önünde bulundurarak buranın kadim ismi olan *Türkistan*'ı sonrasında ise *Türkistan/Türkmen Sahra* ismini yeni nüsha için uygun görmüştür (Ekici, 2019b: 12). Azmun ise yine Ekici gibi nüshanın İran/Türkmen Sahralı birisinden temin edilmesi usulüne göre nüshaya *Türkmen Sahra* demeyi uygun bulmuştur (Azmun, 2019:8).

¹² Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı.

Sonuç olarak benzerlikler olsa da yeni nüshanın adının ne olacağı meselesi, üzerine yapılan üç yayında farklılıklar teşkil etmektedir. İlerleyen süreçte bu isimlerden birisinin literatüre yerleşeceği kanısındayız. Bu meseleyi şimdilik yeni çalışmalara ve zamana bırakmak daha doğru olacaktır.

2. DEDE KORKUT'UN YENİ NÜSHASI ÜZERİNE YAYIMLANAN ÜÇ ESER ÜZERİNDEN 13. BOYUN OKUMA KARŞILAŞTIRMASI

Tarihî metinleri okumak aynı zamanda metnin yazıldığı dönemdeki dil özelliklerine, metnin dil coğrafyasına ve beraberinde daha birçok okuma tekniğine hâkim olmayı, hassas davranmayı gerektirir. Değişime açık olan imlâ ve gramer hususiyetleri okuma konusunda hassas davranılması gerektiğinin kanıtıdır (Özçelik, 2011: 63). Günümüzde üzerlerine çok fazla çalışma yapılmış olsa dahi mevcut Dede Korkut nüshaları olan *Dresden* ve *Vatikan* üzerinden hâlâ okuma önerileri, düzeltmeler, bazı kelimelerin okunuşuna dair yeni açıklamalar gibi konuları içeren bilimsel yazılar kaleme alınmaktadır¹³. Dede Korkut'un yeni nüshası da araştırmacılar için bu okuma sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bu doğal bir sonuçtur. Okuma farklılıkları araştırmacıların yeni nüshaya, onun dil özelliklerine, Türkçenin hangi devir ve dönemine ait olduğuna, diyalektine vs. getirdiği yorumla alakalı olarak farklılıklar içerse de zamanla üzerine yapılan araştırmalar arttıkça standart sağlanacaktır. Ayrıca bu farklılıklar şimdilik genel olarak birbirinden çok aykırı farklar olmamakla beraber daha çok fonetik hususiyetleri içerir.

Bu bölümde yeni nüsha üzerinden Dede Korkut'un 13. boyu olarak nitelendirdiğimiz bölümü ele alacağız. Yukarıda bahsi geçen yayınlar, nüshayı tam metin okuma yaparak hazırlayan ilk yayınlardır. Öncelikle aşağıdaki tablodan üç yayın üzerinden yeni Dede Korkut destanı olarak üzerinde uzlaşılan “*Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy*” un nüshada hangi sayfaları kapsadığını karşılaştıralım. Zira yayınlar farklı görüşler ihtiva etmektedir.

Tablo 2: 13. Boyun Yeni Nüshadaki Sayfa Aralıkları.

	Yeni Nüshada 13. Boy Hangi Sayfalar Arasındadır?
Yusuf Azmun	*48. sayfa 7. satırdan 52. sayfa 1. satıra kadar 13. Boy *52. sayfa 1. satırdan 61. sayfa 5. satır sonuna kadar 14. Boy
Metin Ekici	48. sayfa 7. satırdan 61. sayfa 5. satır sonu
Shahgoli vd.	52. sayfa 1. satırdan 61. sayfa 5. satır sonu

Tablodan anlaşılacağı üzere Azmun ile Shahgoli vd. yeni destanın başlangıç noktası için aynı görüştedir. Ancak Metin Ekici, 13. boyu, nüshanın 48. sayfası 7. satırından başlatıp 61. sayfada bitirir (Ekici, 2019a: 8-9). Yusuf Azmun ise 48. sayfanın 7. satırdan 52. sayfa 1. satıra kadar olan kısmı es geçmez bu kısmın da *yeni bir boy olduğunu* savunur ve bu nedenle burası için 13. boy, 52-61. sayfalar arasında kalan bölüm için ise **14. boy** demektir. Aslında Yusuf Azmun'a göre 13. Boy, “*Salur Kazan'ın Aras Suyı İle Kars Kal'asını Aldığı Boy*” dur. 14. Boy ise 52-61. sayfa sonuna kadar anlatılan “*Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy*”dur. Boyun sırası dışında sayfa aralıklarında Shahgoli vd. ile Yusuf Azmun uyuşmaktadır. Ekici ise Yusuf Azmun'un 13. Boy olarak gördüğü kısmı yeni boya hazırlık olan ve boya dâhil bir anlatma olarak niteler ve 13. boyu 48. sayfadan başlatır. Bu farkları bir tarafa koyacak olursak üzerinde uzlaşılan boy “*Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy*” dur. Burası da nüshada 52. sayfa başı ile 61. sayfa sonu olarak görülmektedir. Karşılaştırmada bu aralık baz alınmıştır.

¹³ Bk. Özçelik, S. (2016). *Dede Korkut (Dresden Nüshası) I-II: Giriş, Notlar, Metin, Dizin*. Ankara: TDK Yayınları.
Bk. Tezcan, S. ve Boeschoten, H. (2006). *Dede Korkut Oğuznâmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

2.1. Metinler Arası Karşılaştırma

2.1.1. Yöntem

Yeni nüshanın her sayfası genellikle 14 satırdan oluşmaktadır. Aşağıda aktardığımız metnin üstünde ve ortasında yer alan parantez içi roma rakamlı ifade 13. boyun ilk sayfasını ifade eder, satır başında bulunan rakam ise satır numarasını gösterir.¹⁴ Ayrıca her satırın başında bulunan aşağıda gösterilen kısaltmalar satırın hangi yazarın yayınından alındığını göstermektedir. 13. boy için satır sistemi takip edilmiştir. Yeni nüshada satıra sığmayıp yarım kalan kelimeler, Latin harflerine çeviride kesme işareti ile ayrılıp alt satırdan devam etmektedir. Satırların tam okuması Ekici'nin yayınından alınmıştır. Diğer iki yayından ise aynı satır için sadece okuma farklılığı olan kelime sırasıyla yazılmış, birden fazla ise virgülle ayrılmış, Ekici'yle aynı olan okumalar dikkate alınmamıştır. Üç yayında herhangi bir satırda okuma farkı gözlenmediyse sadece Ekici'nin tam satırı yazılmıştır. Okuma farkı gözlenen kelimeler Ekici'nin satırlarında *koyu ve italik* olarak belirtilmiştir. Okumalarda fark olan ve birkaç defa gösterilen kelime metin içinde tekrar geçiyorsa daha fazla gösterilmemiştir. Üç yayından herhangi birinde Ekici'yle farklı olmayan bir durum olursa sadece fark olan yayın gösterilmiştir.

2.1.2. Kısaltmalar

ME : Prof. Dr. Metin Ekici.

YA : Prof. Dr. Yusuf Azmun.

SVD : Shahgoli ve diğerleri. (*Shahgoli N. K., Yaghoobi V., Aghatabai S., ve Behzad, S.*)

2.2. Metin

(I)

1- **ME** : bir gün *ādemler* evreni, İslâm *dîni* kuvveti, Koñur atlı Salur

YA : (dîni)¹⁵

SVD : adamlar

2- **ME** : *igi, Eymür* görki, *Zulqadirli* delüsi *Sāvalan* Dağı

YA : yégi, Zū'l-kadr, Savlan

SVD : yégi, Eymür, Zū'l-kadir, Savalan

3- **ME** : yaylaklı, *Sarıkamuş* kışlaklı, seksen min er heybetli

SVD : Sarı Kamış

4- **ME** : kara *polad yalmāni, sürcidānuñ cibiri, şahār* oklar peykāni,

YA : pūlād, yalmanı, sür cıdanuñ, cıbirı, şuhār

SVD : yalmanı, sur cıdanuñ, şuhār

5- **ME** : katı yaylar kabzası, *Aderbāycān* lengeri, *pādsāhuñ* vektili

YA : Āzerbāycān, pādişāhuñ

SVD : Aderbaycan, pādişāhuñ

6- **ME** : Ulaş oğlu Ğazan, kara yazuñ faşında *tazı tola-*

YA : tazı tula

SVD : tāzi tula

7- **ME** : *yıdurdi*, bahrī kuşlar *götürdi*, ala parsılar *üngeretdi*

YA : yédürdi, götürtüdi, oñartdı

SVD : yéddürdi, götürtüdi, oñürtüdi

¹⁴ (I) 1: Birinci sayfa birinci satır.

¹⁵ Her yazar aynı ses için farklı çeviri yazı işaretlerini tercih etmiştir. Kelimeleri gösterirken yazarın tercih ettiği simgeyi göstermek farklı yazı fontlarını bir arada kullanmayı gerektirecektir. Bu nedenle birlik oluşturması adına tek yazı karakterine (Times New Roman) ait transkripsiyon işareti kullanılmıştır. Aynı ses için yazı karakterine bağlı olarak ya da doğrudan tercihli seçimler okumada farklılık oluşturduğunu göstermez. Ör: *ī/î*: uzun /i/ için kullanılabilir; *ñ/ñ* nazal (geniz) /n/ si için kullanılabilir. Burada örnek olması açısından bir kereye mahsus gösterilmiştir.

- 8- **ME** : üç yüz igid götürdi, Aq *Minḳānı* gözledi, ava gétđi, Aq
YA : Manḳanı
SVD : Manḳanı
- 9- **ME** : Minḳānda¹⁶ av avladı, kuş kuşladı, ikinci zamānı dediti ki;
- 11- **ME** : aqalarum kimse *menümleñ* gelmesün, *hemi* orduya *varuñuz*, men yalḳuz
YA : menüm-ilen, hamı, varuñız
SVD : hamı
- 12- **ME** : bir av avlaram gelürem; orduya aqaların *yollayubeni*, Ğazan yalḳuz Aq
YA : yollayubanı
SVD : yollayubanı
- 13- **ME** : Minḳānuñ tepesine, Koñur atı *üstündi*, *ḳaranḳluḳ* ḳarışdı;
YA : oynatdı, ḳaranḳluḳ,
SVD : oynatdı, ḳaranḳluḳ,
- 14- **ME** : *Dahi* bir av eline girmedi, dediti *perverdigāra* men aqalarumdañ
YA : perverdigārā
SVD : dahi, perverdigārā
- (II)
- 1-ayrıldum, bir av avlayım, eli avsız gétmeyim; orduya sen meni eli¹⁷
- 2- **ME** : avsız ḳoyma; alçaq ava yerlere göz gezdürdi, ḳara daḡuñ *dāmeninde*,
YA : dāmānında
SVD : dāmānında
- 3-yédi yerde meş‘al kimi yanar gördi, yédi yerde ḳoyı ḳoyı tütün
- 4- **ME** : çıkar gördi; Ğazan sandı öz *ordusunuñ çeraḡ*
YA : irādesinüñ, çırāḡ
SVD : çırāḡ
- 5- **ME** : ışığıdur, at *üstündi* ol ışığa *sari* yola düşdi;
YA : oynatdı, sarı
SVD : oynatdı, sarı
- 6- **ME** : Ğazanuñ ordusunda *Lala* Ḳılbaş, Ğazanuñ Lalası
YA : Lele
SVD : Lele
- 7- **ME** : *ēşiddi* ki, Ğazan yalḳuz avda ḳalubdur; *ḳatlanımadı*, ılıḡadı
YA : ēşitdi, katlanmadı
SVD : ēşitdi, katlanmadı
- 8-Ğazanuñ ardınca; Ğazan anda yetişende tepe kimi bir nesteni
9-yatar gördi, meşe kimi bir nesteni eser gördi, yēddi başlı yer evreni
- 10- **ME** : bir *ejdehaya rast geldi*; yēddi yerde meş‘al kimi *yanañ* ol
YA : ejdehāya¹⁸, rāst geldi, yanan

¹⁶ Bu kelime için bir önceki satırda fark belirtilmiştir.

¹⁷ Bu satırda üç yayında da okuma farkı bulunmuyor. Okuma farkı bulunmayan satırlar bu şekilde gösterilecektir. Okuma farkı olmayan satırları belirtmek noktasında tekrara düşmemek için bundan sonraki satırlarda dipnot vermeye gerek duymadık.

SVD : ejdehāya, rāst geldi, yanan

11- ejdehanuñ gözleri-y-miş, yéddi yérde koyı koyı tütün çıkañ

12- **ME** : ol ejdehanuñ ağzınuñ **bokı-y-mış**, **meşe** kimi eseñ

YA : bukıymış

SVD : bukıymış, méşe

13- **ME** : ol ejdehanuñ **yalı-y-mış**; ejdehanı görende Ğazanuñ

YA : yalıymış

14- **ME** : içindeki **tüm** yüregi doldı daşdı, dünyā 'ālem

SVD : tom

(III)

1- **ME** : Ğazanuñ başına aydın oldı; **ejdehayılañ** döğüşmağa

YA : Ejdehā-y-ilen

2- **ME** : **kaşdéyledi**; kayıtdı, geri baħdı, **Lala** Kılbaşı kullukında

YA : kaşđ éledi, Lele¹⁹

SVD: kaşđ éledi, Lele

3- **ME** : hāzır gördi; Lala-ileñ **maşlahat** gördi; cānum Lala, bu tepe kimi yatañ

YA : maşlahat

SVD: maşlahat

4- **ME** : ejdehanı **görür-miseñ**, bu ejdehanuñ üstine varalım-mı,

YA : görirmiş

5- **ME** : yoksa yan vértüb **savaşubeñ** ötelim-mi, **şalaħuñ** nedür,

YA : savışuban, şalaħuñ

SVD: savuşubañ, şalaħuñ

6- **ME** : cānum Lala maña dégil dédi; Lala **fikréyledi** ki; Ğazan dédükléri

YA : fikr éledi

SVD: fikr éyledi

7- **ME** : er igiddür, merd igiddür, gétme désem **belke** maña ğazabı ola; Lala

YA : belki

SVD: belki

8- **ME** : dédi; aqam, qarşı yatañ kara dağuñ **hündüriseñ**

YA : hündürisiñ

9- **ME** : **olmag-ileñ**, ayındurı daşkun suyuñ **türkiniseñ**

YA : ölmegilen, türkenisiñ

SVD: ölmegilen, türkeniseñ

10- **ME** : olmag-ileñ²⁰, **kazağucuñ** ayğırısıñ olmag-ileñ, kaybatanuñ

YA : kazağucuñ

11- **ME** : **buğurusañ** olmag-ileñ, ağayıluñ **çoçkarısañ** olma-

¹⁸ Kelime metinde sık tekrar ettiği için sonraki satırlarda gösterilmedi. Ancak üzerine gelen eklerde bir okuma farkı varsa kelime gösterilebilir.

¹⁹ Kelime metinde sık geçtiği için tekrara düşmemek adına ekli halleri haricinde bu satırdan sonra okuma farkları verilmeyecektir.

²⁰ Kelime bir üst satırda geçtiğinden tekrar ele alınmamıştır.

YA : buğurısıñ, çoçkarısıñ
SVD: buğurısañ

12- ME : g-ileñ, erenlerüñ **serdārısañ** olmag-ileñ, igidlerüñ
YA : serdārısıñ

13- ME : **çoçaķısıañ** olmag-ileñ, ejdeha dedükleri **aşlı** bir yılandur,
YA : çoçaķısıñ, aşlı

14- ol yılınuñ üstine gétgil dédi; Ğazan, Ğoñur atı

(IV)

1- ME : oynatdı, ejdehanuñ üstine **yekin** geldi; ejdehanı
YA : yégin
SVD : yégin

2- ME : **yatubeni, uyımış** gördi; Ğazan **fıkréyledi** ki; yatur yérde
YA : yatubanı, uyımış, fıkr éledi
SVD : yatubanı, uymış, fıkr éyledi

3- ME : er öldürmek merdlük olmaz, **hıle-y-ileñ** dirilmek er oğlına
YA : hıle ilen
SVD : hıle ileñ

4- ME : dirilük olmaz; **sadaķındañ** şahār kapdı bir **oķ-ileñ**
YA : sadaķından, oķ-ilen
SVD : oķılañ

5- ME : ejdehanı atdı, urdı; ejdeha **uyananda** kıyruķ çaldı,
SVD : oyananda

6-dağ dolandı, ağı saçdı, yér boyadı, nefes çekdi, don

7- ME : **sömürdi; kengerçik butası** yél **öñice géder** kimi, **atı-y-ileñ, donı-y-ileñ**
YA : somurdı, bütesi, gider, at-ilen, don-ilen
SVD : geñerçek, öğice, atıylañ, donıylañ

8-Ğazan ejdehanuñ boğazına gétmeli oldı; Ğazan na'ra çekdi

9- ME : **Allahına** yalvardı; **ya** götürdüğüñ göge yetüreñ görkli **Tarı**
YA : Allāhına, yā, Tārı
SVD : Allāhına, yā

10- ME : **ya urduķını ulatmıyañ** ulu **Tarı**²¹, çok kimseler seni gökde
YA : yā, urduğunı, ulatmayan
SVD : ürdüğüñi, ulatmıyañ

11- ME : ister, mü'minlerüñ **göñlindesiñ**, şadıķlarıñ dilinde-
YA : köñlindesiñ
SVD : göñlindeseñ

12- ME : siñ, **Allah Tarı** saña bir déyenüñ ağızın öpim, iki
YA : Allāh

²¹ Kelime bir üst satırda geçtiğinden tekrar ele alınmamıştır.

SVD : Allāh

13- déyenüñ ağzın çarpım, aḥar çaylar üstine körpi salım,

14- **ME** : çalmışlaruñ elin dutım, *yalangaçlaruñ sırtıñ* örtim, démesünler
YA : yalañaclaruñ, sırtın
SVD : yalañaclaruñ, setriñ

(V)

1-şon çaķında Ğazanı bir yılan utdı; yā perverdigār

2- **ME** : señ maña bir necāt vérgil; *yāmān* günüñ *düşmesüñ*,
YA : yaman, düşmesün
SVD : yaman, düşmesüñ

3- **ME** : *yāmān* günüñ düşse *Allahuña yalvargiliñ*; Allahına yalvaranlar
YA : yaman, Allāhuña²², yalvargilen
SVD : yaman, Allāhuña, yalvargileñ

4- **ME** : maḥrūm qalmazlar; Ğazan ki Allahına yalvardı, *anı-y-ileñ* ejdehanuñ
YA : an-ilen
SVD : anılañ

5-arasında bir otaķ kimi qaya peydā oldı; Ğazan ol qayanuñ

6- **ME** : daldasına yetişende atdañ düşdi, *cidāsını* yére tikdi,
YA : cidasını
SVD : cidasını

7- **ME** : qalḥanıñı yapundi; bir igid saķ *olduqça* bir yaraqa cān vértür,
YA : olduqça
SVD : olduqça

8- **ME** : ol yaraķ bir dem, bir *sa'atcuķ*, ol igide gerekli olur; ejdeha
YA : sā'atcuķ
SVD : sā'atcuķ

9- **ME** : ne qadar *cehdéyledi*, Ğazanı *sömürübeñ* utmaķa; *cida-y-ileñ*
YA : cehd éledi, somuruban, cida ilen
SVD : cehd éyledi, cida ileñ

10- **ME** : qalḥan qoymadı, qayanuñ *daldasındañ çıķmaķa*, Ğazan
YA : daldasından, çıķmaķa
SVD : çıķmaķa

11- ol qayanuñ daldasında özin toķtaşdurdı; ejdehanuñ

12- **ME** : *heybetindeñ* Ğazanuñ bir gözi bulaşdı, qana döndi;
YA : heybetinden

13- **ME** : Ğazan öz gözine acıķlandı; *mara* señ menüm nāmerd gözüm; qara
YA : mere
SVD : mere

²² Metinde sık geçen kelimelerden biridir. Sonraki satırlarda tekrara düşmemek adına ekli hālleri hariç okuma farkları gösterilmeyecektir.

- 14- **ME** : *Polad* sav kılıcuñ *yalmānundañ* korhmazduñ, *şahār* oklar
YA : pülād, yalmanından, şuhār
SVD : yalmanından, şuhār

(VI)

- 1- **ME** : peykānındañ *uşanmazduñ*, on altı batman kāfir gürzi
YA : üşenmezduñ
SVD : üşenmezduñ
- 2- **ME** : *tepedeñ* degdi pörtlemedüñ; ejdeha dédükleri bir yılandur, anda
YA : tepemden
- 3- **ME** : ne var ki *bulaşırstñ, ölezürstñ*; senüñ kimi nāmerd
YA : bulaşurstñ, ülezürstñ
SVD : bulaşursañ, ölezürseñ
- 4- **ME** : göz, menüm kimi merd *igide n'éyler*; hancerini çıkardı, gözlerini oymağa
YA : igide, neyler
SVD : néyler
- 5- **ME** : *kaşdéyledi, géne fikréyledi* ki, eger men gözüm oysam, dérlér;
YA : kaşd éledi, gine, fikr éledi
SVD : kaşd éyledi, fikr éyledi
- 6- **ME** : Ğazan ejdeha görübdür, *korqusındañ hiç* bahāne *topmayub*
YA : korqusından, hiç, tapmıyub
SVD : tapmayub
- 7- **ME** : gözlerini çıkarubdur; sadağını *öñine* tökdi; seksen
SVD : öğine
- 8- **ME** : okı *sadağındañ tökince*, ejdeha *buğun buğun şişletdi*;
YA : sadağından, tükenince, boğun boğun, şişledi
SVD : tükenince, boğun boğun, şişledi
- 9- **ME** : ejdehada dahi sömürmek *horı* kalmadı, *dahi cān*
YA : hovurı
SVD : hurı, dahı
- 10- **ME** : horı²³ kaldı; kara polad²⁴ sav kılıcın eline aldı, *sıyıra*
YA : sıra
SVD : sıyıra
- 11- kılıc segirtti ejdehanuñ üstine, yéddi başı bir
- 12- **ME** : *buğundañ* kılıcladı yére saldı; ejdehanuñ ağısı
YA : boğundan
SVD : boğundan
- 13- **ME** : *yér yüzüne* tökülende ağısındañ yér yüzüne yanar yanar odlar
YA : yér yüzine
SVD : yér yüzine

²³ Kelime için üst satırlarda farkı gösterilmiştir.

²⁴ Kelime için üst satırlarda farkı gösterilmiştir.

- 14- ME : düşdi; Ğazan **hancerin** sancdı, kılıcın sancdı
YA : hancarın

(VII)

- 1- ME : **pıçaqın** sancdı, ejdehanuñ üstinde bağdaş
YA : bıçaqın
SVD : bıçaqın
- 2- ME : kürdi; Lala Kılbaş **eyle** ki odı gördi, sandı ejdeha
YA : éle
SVD : éyle
- 3- ME : Ğazanı utdı; aq ekmeğin yédigüm aqa aqa, déyübeni **sıyra** kılıc
YA : sıra
SVD : sıyra
- 4- ME : ejdehanuñ üstine **yekin** geldi; geldüğünde **néce** gördi;
YA : yégin, néçe
SVD : yégin
- 5- ME : ejdehanuñ **yédi başı** kara yérüñ üzerinde yatur gördi,
YA : yéd[d]i, başı[n]
SVD : yéddi
- 6-Ğazan özi ejdehanuñ arhasında bağdaş kurmuş
- 7- ME : gördi; Lala dédi; **Bäre kallah** aqam Ğazan, erlüğüne, yéglülüne
YA : Bārik'allāh
SVD : Bāraka'l-lāh
- 8-taḥsīn; Ğazan dédi; cānum Lala ejdehanı men öldürmedüm, senüñ
- 9- ME : **durumuñ-ileñ** himmetüñ öldürdi; yég ustalar getür,
YA : durumuñ-ilen
SVD : durumuñılañ
- 10- bu ejdehanuñ derisin soygil, dédi;²⁵ Lala, yég ustalar
11- getürüb ejdehanuñ derisin soydurdı; ejdehanuñ
12- derisinden Ğazan qorqu bilmez cānına don tiktürdi; aqca
- 13- ME : tozlı katı yayına **qurbān éyledi**; üç **yilegli** şahār²⁶ oqlarına
YA : qurbān, éledi, yélekli, şuhār
SVD : qurban, yélekli, şuhār
- 14- ME : sadaq tiktürdi; qara polad kılıcına kın düzetdi; altı

(VIII)

- 1- ME : perli dom şeşperine **qāb éyledi**, ala **bıdaq sürcidāsına**
YA : qab, éledi, baydaq, sür cidāsına
SVD : qab, baydaq, sur cidāsına

- 2-qāb²⁷ éyledi²⁸, qurt tükli Qoñur atı eyerine örtük

²⁵ **dédi**: Shahgoli vd. nde "fazladan yazılmıştır" notu düşülerek okunmamıştır.

²⁶ Kelime için üst satırlarda farkı gösterilmiştir.

- 3- **ME** : éyledi, *sāyebānınuñ* yélkenlerin ejdehanuñ derisindeñ
YA : sāybānınuñ
SVD : sāybānınuñ
- 4- **ME** : éyledi, yéddi başını bir *taşrîf-ileñ* soyubanı yég başı
YA : taşarruf-ilen
SVD : taşarrufılañ
- 5- **ME** : üstine Ğazan géydi; *atı-y-ileñ donı-y-ileñ* ejdehanuñ
YA : at-ilen, don-ilen
SVD : atıylañ, donıylañ
- 6- **ME** : donına girübeni *Pādşāh* Bayındırı gözledi, yola düşdi;
YA : pādīşāh²⁹
SVD : pādīşāh
- 7- **ME** : Pādşāh Bayındıra haber *geldi ki*, Ğazan ejdeha olub gelir, Oğuz
YA : geldiki
- 8- **ME** : *bile Türk şadıkdur* ki; démez ādem ejdeha néce olur; sağdan, şoldan
YA : béle, Türk-i şadıkdur
SVD : béyle, Türk-i şadıkdur
- 9- **ME** : söze geldiler ki; Ğazan *ādem-ikeñ* biz ‘uhdesindeñ çıkmazduğ;
YA : ādem- iken
- 10- **ME** : imdi ki ejdeha olubdur, bizi *hemi* utar; bir tepeye çıçalım, anı
YA : hamı
SVD : hamı
- 11- **ME** : *tür-i bārān* édelim; Bayındır Pādşāh söze geldi, dédi; menüm
YA : tür-bārān
SVD : tür-bārān
- 12- vekīlüm Ğazan er igiddür, yég igiddür belki bir ejdehaya³⁰
- 13- **ME** : *rast geldi*, ola öldürdi; ola ejdehanuñ donına
YA : rāst geldi
SVD : rāst geldi
- 14- **ME** : girdi; ola eger Ğazan ejdeha olubdur, ne *ķavm* tanur, ne ķardaş
YA : ķovm
SVD : ķavim
- (IX)**
- 1- **ME** : tanur; *Ķara Budağ* dédi; pādşāhum maña ruşşat *vérgiliñ*,
YA : Ķarabudağ, vérgilen
SVD : vérgileñ
- 2- **ME** : *gédeyim* Ğazanuñ ķarşısına, eger ejdeha olubdur, *evvel*

²⁷ Kelimenin okuma farkları bir üst satırda geçmiştir.

²⁸ Kelimenin okuma farkları bir üst satırda geçmiştir.

²⁹ Sık tekrar eden bir kelimedir. Ekli hâli hariç tekrar gösterilmeyecektir.

³⁰ Kelimenin okuma farkları daha önce birçok defa geçmiştir. Bu nedenle satırda tekrar göstermiyoruz.

YA : gédim, ol
SVD : gédim , ol

3-meni utsuñ; Kara Budağ³¹ at oynatdı, Ğazanuñ karşıısına

4- ME : gétدی, ses yeter yérde durdı, sadağındañ *şahār*³²

5- ME : қаpdı; *'ammu*, seni ejdeha oldı dérler; eger ejder *olmayubeñ*
YA : 'Amū, olmayubsañ
SVD : 'Amū, olmayubsañ

6- ME : *menüm-ileñ* gümür gümür danış, dédi; danışmasañ
YA : menüm-ilen
SVD : menümileñ

7- ME : *şahār* oquñ *peykāni-y-ileñ öldürürüm* Ğazan seni,
YA : peykāni-y-len, öldürürem,
SVD : peykāniylañ, öldürürem

8- ME : kara polad kılıcuñ *yalmāni-y-ileñ doğrarım* Ğazan seni; eger
YA : yalmanı-y-len, doğraram,
SVD : yalmanıylañ, doğraram

9- ME : ejdeha öldürübseñ *ğazavātuñ* mübarek, *avıñdañ* bir
YA : ğazevātuñ, avıñdan
SVD : avıñdañ

10- ME : *şila[n]lğa* maña vérgil; Ğazan atdañ düşdi, kılıcın
YA : şılalğa
SVD : şılalğa

11- ME : Kara Budağın béline baqladı; Kara Budağ *kılıcıya* pehlivān, anda
YA : kılıcıma
SVD : kılıcıma

12- Oldı, olmadı-mı, Pādşāh Bayındır eşitdi, Ğazan ejdeha

13- Öldürübdür; İç Oğuzı, Daş Oğuzı götürüb

14- ME : karşıladı, Ğazan *atdañ* düşdi, yetmiş kadem segirdi
YA : atdan

(X)³³

1-Bayındır Pādşāhuñ ayağına düşdi, ejdeha derisindeñ

2- ME : *düzilmiş sāyebāni* tikdi; Bayındır Pādşāh sāyebānuñ
YA : düzelmiş, sāybāni
SVD : düzelmiş, sāybāni

3- ME : altında bağdaş kurdı; yéddi *kün*, yéddi gece pādşāhi
YA : gün
SVD : gün

4-қонақladı; Dedem Қорқуд déр; Ğazan kimi, қоқақ игид

³¹ Önceki satırda okuma farkı gösterildiğinden bu satırda tekrar edilmemiştir.

³² Kelime için üst satırlarda okuma farkı gösterilmiştir.

³³ Son sayfa beş satırdan ve bir duadan ibarettir.

- 5- **ME** : *dünyādañ* geldi, *géc̣di*
YA : dünyādan, géc̣di

- ME** : *Ḥoda biyāmorzed Hacilu ra*³⁴
YA : Ḥodā biyāmüräd Ḥācīlu rā

2.3. Dede Korkut'un Yeni Nüshası Üzerine Kaynakça Dışı Bir Bibliyografya

- Azmun, Y. (2019). Dede Korkut'un Yeni Nüshası ve İki Yeni Boy Üzerine. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 132-142.
- Çobanoğlu, S. (2019). Dede Korkut'un 13. Destanı "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi", Boyunun Alex Olrik Epik Yasaları Bağlamında İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 81-101.
- Demir, N. (2020). *Dede Korkut Destanı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.³⁵
- Kekeç, E. M. (2019). Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması'ndaki Yaşname Metni Üzerine. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 11 (2), 31-42.
- Kocaoğlu, T. (2019). Yusuf AZMUN, Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması: Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası (Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım). İstanbul: Kutlu Yayınevi. *Milli Folklor*, 16 (123), 210-214.
- Özdamar, F. (2019). Metin EKİCİ, Dede Korkut Kitabı, Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, Soylamalar ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Orijinal Metin (Tıpkıbasım)-Transkripsiyon-Aktarma. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2019. *Milli Folklor*, 16 (123), 205-209.
- Sertkaya, O. F. (2019). AZMUN, Y. Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması, Yeni Soylamalar ve Boylar (Hikâyeler) ile Türkmen Sahra Nüshası, Giriş-Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım, Kutlu Yayınevi, İstanbul, 2019. *Journal of Old Turkic Studies*, 3(2), 637-646.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda Dede Korkut'un yeni nüshası etrafında gelişen olaylara, yayıma hazırlanma süreciyle ilgili genel bilgilere, yazmayla ve ilk tam metin yayını yapan çalışmalarla ilgili tanıtımlara değindik. Yeni hikâyedeki okuma farklarını gösterdik. Zira Dede Korkut'un üçüncü el yazması sözlü kültür geleneğine ait ürünlerin yazıya geçirilmesinin önemini bizlere bir kez daha göstermiştir. Çünkü yazma sayesinde bugüne kadar Dede Korkut'la ilgili anlamlandırılmasında güçlük çekilen kelimeler çözüme kavuşabilir. Üç nüsha üzerinde kıyas yapma imkânı ise Dede Korkut araştırmalarına yeni bir boyut kazandırabilir. Yeni nüsha her ne kadar Dresden ve Vatikan kadar hikâye barındırmasa da mevcut hikâyelere bir yenisini eklemesi bakımından çok önemlidir. Ayrıca yeni nüsha azımsanmayacak kadar soylama barındırması ve *Deli Dönmez*'in Salur Kazan olarak ad almasını görmemiz bakımından da önemlidir.

İncelediğimiz 13. Boy için yayınlardaki okumalar şu farkları ihtiva eder:

- a- Genellikle tek ses düzeyinde kalan fonetik farklar (**ME**: *kün* / **YA-SVD**: *gün*).
- b- Biçim birimsel farklar (**ME**: *yalvargiliñ* / **YA**: *yalvargilen*).
- c- Bir kelimenin kısmen ya da tamamen farklı okunması (**ME**: *horı* / **YA**: *hovurı* | **ME**: *evvel* / **YA-SVD**: *ol*).

Bu farklılıklar, yazarların eski yazılı metinleri okuma ile ilgili birikimleri, dönemin ve coğrafyanın dil özelliklerine getirdikleri yorum ve daha birçok değişkene göre şekillenmektedir.

Alan araştırmacıları tarafından bu çalışma yeni nüshadaki soylamaları da içine alacak şekilde genişletilebilir, okuma farkları üzerinden yorumlara ve düzeltme önerilerine gidilebilir. Bu vesileyle de Dede Korkut'un sorunlarına daha fazla ışık tutulabilir.

³⁴ Türkiye Türkçesine aktarımı "*Hacilu'ya, Allah rahmet etsin*" şeklinde olan bu kısım nüshanın son sayfasında 6. bir satır olarak aynı hat ve mürekkeple kaleme alınmış bir duadır. 13. boyun bağlamıyla ilgili değildir.

³⁵ Çalışmamız hazırlandıktan sonra *Yeni Nüsha*'yı da kapsayan bu yayını Prof. Dr. Necati Demir tarafından yayımlanmıştır. Esasen, şimdiye kadar Dede Korkut ile ilgili tespitli tüm metinleri ve Dede Korkut Destanı'nın Kazakistan ve Türkmen varyantlarının bir bölümü de barındıran kapsamlı bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

- Anameriç, H. (2016). Yazma Eserlerin Kataloglanmasında MARC Standardı 300 Fiziksel Özellikler Alanı ve Bileşenlerinin Kullanımı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(2), 440-464.
- Arıkoğlu, E. (2019). Dede Korkut Kitabı'nın Üçüncü Yazmasının Bulunuşu. *Milli Folklor*, 31(123), 23-30.
- Azmun, Y. (2019). *Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması, Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası (Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım)*. İstanbul: Kutlu Yayınevi.
- Efe, K. (2019). Dede Korkut Oğuznâmeleri Üzerine Yeni Araştırmalar. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8(19), 292-309.
- Ekici, M. (2019a). 13. Dede Korkut Destanı: 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi' Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!. *Milli Folklor*, 31(122), 5-13.
- Ekici, M. (2019b). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası-Soylamalar ve 13. Boy-Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Ercilasun, A. B. (2019a). Dede Korkutun Yeni Nüshası Üzerine Konu-Bağlantılar-Yer-Zaman-Okuyuş. *Dil Araştırmaları*, Bahar 2019(24), 7-13.
- Ercilasun, A. B. (2019b). Dede Korkut Kitabı'nın Yeni Nüshası ve Üzerindeki Yayınlar. *Milli Folklor*, 16(123), 5-22.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı I-II*, (Birleştirilmiş 2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Özçelik, S. (2011). Sözlü Edebiyat Ürünlerine Ait Yazmaların Okunma Sorunları ve Dede Korkut Örneği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 59(2), 63-96.
- Sertkaya, O. F. (2006). *Dede Korkut Kitabı Dresden Nüshasının "Giriş" Bölümü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Shahgoli, N. K.;Yaghoobi, V.; Aghatabai, S. ve Behzad S. (2019). Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 147-379.
- İslamansiklopedisi (2020). <https://islamansiklopedisi.org.tr/nestalik> adresinden 20.05.2020 tarihinde erişildi.
- İslamansiklopedisi (2020). <https://islamansiklopedisi.org.tr/hasiye> adresinden 20.04.2020 tarihinde erişildi.
- İslamansiklopedisi (2020). <https://islamansiklopedisi.org.tr/sikeste> adresinden 20.04.2020 tarihinde erişildi.

